

KD:s kris

Från folkrörelse- och idéparti till toppstyrd partibyråkrati

CARIN STENSTRÖM

Tidigare chefredaktör Världen idag.
Idag fristående opinionsjournalist

Tjugotre år gammal röstade jag för första gången på kristdemokraterna eller **Kristen Demokratisk Samling** som partiet då hette.

Året var 1970 och jag kände mycket påtagligt, att samhället vid denna tid slagit in på en farlig väg med en öppen fientlighet mot familjen och med en tillåtande abortlag. Kristdemokraterna var det enda parti som delade denna analys, som idag visat sig högst befogad. Från ett stabilt, tryggt och välmående samhälle har Sverige blivit ett korthus som vacklar betänkligt.

Några år senare engagerade jag mig aktivt i partiet och ungdomsförbundet. Vilket slit! Det var ont om folk och det gällde att ta de uppdrag man fick. All fritid fick offras och de aktiva ständigt sysselsätta sig med sammanträden, praktiskt arbete och - inte minst - att samla in pengar. Några anställda fanns knappast ute i organisationen och inga statliga eller kommunala bidrag. Varje år skulle betydande summor dras in - dels för den egna verksamheten, dels för kommande valrörelse, dels till riksorganisationen som var blygsam men måste fungera. Men samtidigt - vilken glädje, sammanhållning, stolthet och entusiasm!

Aldrig mer KD

Under de decennier som gått har jag fortsatt att rösta på kristdemokraterna, som det minst dåliga alternativet. Men våren 2010 lovade jag mig själv, att aldrig mer lägga min röst på partiet. Tusentals andra väljare resonerade sannolikt på samma sätt. Förtroendet för det parti som vi kallat vårt var förbrukat. Det blev för min del en blankröst i stället.

Kristdemokraterna sitter kvar i regeringen. Den översta partiledningen kan därmed intala sig att ställningarna hållits. Men ute i partiet ser verkligheten annorlunda ut. Den handlar om förlorade positioner, kommunal- och landstingsrådsposter som måste släppas, marginalisering till

ett helt litet och betydelselöst parti.

Med förlorat inflytande följer försämrad ekonomi och försvagat självförtroende. Det är svårt att motivera partiets existens och svårt att engagera medlemmarna. Vallistorna avslöjar att förnyelsen är svag, i stor utsträckning visar de samma namn som de senaste tjugo åren. Partiet har på många håll inte orkat med elementärt valarbete som affischering och valseldskick.

KD i djup kris

Det är således ingen överdrift att kristdemokraterna befinner sig i djup kris. Ganska säkert kan man också anta att åtgärderna för att häva krisen inte kommer att förslå. De som leder för att inte säga äger partiet har inte den kompetens, insikt och handlingskraft som krävs. Den krisgrupp, som snabbt tillsattes, anförtroddes följderiktigt en ur ledningens synvinkel pålitlig person - talande nog en person som inte lyckades försvara sitt riksdagsmandat utan slogs ut av en annan kandidat. Ledamöterna är till stor del också hämtade från en lojal, något ålderstigen krets. Man kan följaktligen vänta sig en lista över tekniska, praktiska och kosmetiska förändringar. Men det som behövs är en analys som tar sin början trettio år tillbaka i tiden, när partiet tog de första stegen bort från sina ursprungliga politiska värderingar.

Hur kunde det gå så illa att decenniers mödofyllda kamp för att nå riksdagen ledde fram till så lite, praktiskt taget ingenting? En förklaring finns i den långa raden dåliga riksdagsval innan man nådde målet. **Alf Svensson** kämpade i motvind i nästan tjugo år innan han lyckades föra partiet in i riksdagen. När målet äntligen nåddes fanns inte kraft kvar att förvalta segern.

Det stora misstaget

Att kristdemokraterna omedelbart valde att gå in i en borgerlig koalitionsregering var

ett avgörande misstag, sannolikt dikterat av att Svensson inte hade tid att fungera i opposition. Han vågade inte tro att regeringschansen skulle återkomma. Man tog därför aldrig vara på möjligheten att som fristående oppositionsparti föra fram och synliggöra den egna politiken. Medlemmarna uppmanades att "sitta still i båten" och acceptera den ena eftergiften efter den andra. Det har därefter blivit partiets signum, någon egen offensiv riksdagspolitik har aldrig bedrivits. Ängsligt har man anpassat sig efter andra partier. Idag har man nått vägs ände som ett parti, som sitter i riksdagen som stödparti och inte av egen kraft. Det är förödmjukande och katastrofalt för självförtroende och frimodighet.

Det ligger nära till hands att jämföra med **Sverigedemokraterna** som i motsats till kd fått en drömstart som nytt riksdagsparti. Ingen vill samarbeta med partiet, som därmed får en mandatperiod på sig att profilera sig på en rad områden, där andra partier måste kompromissa bort sin profil. För kd kan detta få särskilt negativa konsekvenser, när sd lägger förslag om höjt vårdnadsbidrag och sänkt abortgräns. Hur ska kd-ledamöterna rösta i dessa gamla hjärtefrågor? Rimligen inte för förslagen, eftersom skulle **Hägglund** då skulle få problem på sin regeringstaburet. Väljarna kommer sannolikt att få ytterligare skäl att inte sitta still utan lämna den sjunkande skutan.

Som riksdagsparti har kd en enda gång inregistrerat en valframgång, i valet 1998, efter fyra år i opposition. Alla andra val har varit förlustval, som försvagat partiets ställning, ekonomi och interna moral. Det säger något viktigt:

Kristdemokraterna är i grunden ett oppositionsparti, en utmanare, en obekväms sanningssägare. Att gå in i den rollen är partiets enda chans. Men att man tar

**den chansen är föga troligt.
Kraften saknas och kan inte
återskapas.**

Organisationen var basen

Kristdemokraterna hade under sina första decennier byggt upp en mycket stark organisation, helt enkelt därför att det var partiets enda chans att nå framgång. Medlemmarna var viktiga. Det var de som utförde allt praktiskt arbete och som slet ihop de ekonomiska resurser som behövdes. Mellan ledning och gräsrotter fanns raka rör. Alla lokalavdelningsordföranden var representerade i distriktsstyrelserna och alla distriktsordföranden i partistyrrelsen. De lokala organisationerna hade således en maktposition som inte gick att komma förbi. Det fanns också åtskilliga färgstarka och temperamentsfulla personer på lokalplanet som hade förmåga att påverka partiet.

Men i takt med ökat inflytande och statliga och kommunala bidrag sjönk respekten för partiorganisationen. Beslutsordningen ändrades så att partistyrrelsen i praktiken utsågs av sittande ledning, vilket innebar en successiv utmönstring av dem, som stod för partiets ursprungliga värderingar, som hade förmåga att tänka längre än till en personlig framgång och som vågade kritisera partiets ledning.

Organisationen har försumrats och har på många håll upphört att fungera. Utöver det obligatoriska årsmötet är verksamheten minimal. Därmed har man också förlorat den viktigaste rekryteringsbasen för nya medlemmar och nya politiker.

Kändisrekrytering i stället för idéskolning

Partiet har inte haft förmåga att utbilda och skola sitt eget folk, tvärtom tycks man ofta se dessa som en belastning. Vid tillsättning av politiska tjänster centralt, i partiorganisationen, riksdag och regeringskansli, har man haft en märklig förkärlek för att välja externa sökanden, något som självklart försvagat partiets interna kompetens.

Också kandidater till riksdagen har ofta hämtats utifrån. En lång rad kändisar och andra opportunisterna har passerat revy, sökt sig till partiet när det gått bra och lämnat när det gått mindre bra. Ett färskt exempel är kommunalrådet i Göteborg

Carina Liljesand, tungt namn också i partistyrrelsen, som när hon blev utslagen i valet omedelbart lämnade också partiet, en signal givetvis till andra partier, att hon var ledig för andra uppdrag.

Man kommer att tänka på **Afzelius-låten "Europa"**: Det är en sanning bland många andra att i varje form av kamp finns det några – när man lyckas – som alltid råkar gå längst fram. Men när stridslyckan plötsligt vänder och när viljan är allt man har och man söker de främsta händer finns de inte längre kvar. Kristdemokraterna är ett gott exempel:

När det gått bra för partiet har lyckasökarna kommit och de har enkelt klättrat förbi de egna kandidaterna. Det är naturligtvis förödande för den egna självkänslan.

Förödande medelmåttighetsspiral

Under lång tid har partiet befunnit sig i en medelmåttighetsspiral, som successivt sänkt dess kvalitet och kompetens. Man söker inte toppkrafter, premierar inte interna begåvningar, men gynnar däremot successivt oförargliga och anpassliga individer. Det har lett till att kd idag har en sällsynt färglös och osjälvständig riksdagsgrupp, ett defensivt partikansli och en verksamhet utan visioner och framtidstro.

Den brittiske premiärministern **Anthony Eden** delade in sina medarbetare i fyra kategorier: ambitiösa och begåvade, ambitiösa och obegåvade, lata och begåvade, lata och obegåvade.

Helst ville han ha de lata och begåvade. Då kunde han lita på att det de åstadkom höll hög klass men inte la sig i sådant de inte hade med att göra. Därefter föredrog han de lata och obegåvade, eftersom den skada de åstadkom var begränsad. Värsta kategorin var de ambitiösa och obegåvade, som enligt Eden åstadkom stor skada - tycks vara de som står högst i kurs inom kristdemokraterna.

Eftersatt samverkan och missriktad rekrytering

Samverkan och samarbete har varit eftersatt. Partiledningen, vare sig under Svenssons eller Hägglunds tid, har haft förmåga att delegera eller lyssna till goda råd. Det har inte funnits något ordentligt analysarbete, inget långsiktigt strategiskt tänkande, ingen kultur där man på rikspanet sugit till sig kompetens och tagit

vara på de många dugliga personer som funnits i partiet. Möjligen har också ett kulturellt arv spelat in för den defensiva roll kristdemokraternas ledning valt. Man har, trots sin tilltagande sekularisering, präglats av ett frikyrkoarv, där marginalisering och undfallenhet varit ett naturligt tillstånd.

Det har också, trots den nonchalanta behandlingen mot väljare och medlemmar, funnits ett snällhetssyndrom, som gjort att personer i den inre kretsen kunnat sitta kvar på förtroendeposter alltför länge. **Ewa Samuelsson** är möjligen en duglig kommunalpolitiker men är det verkliga naturgivet att hon ska vara partiets kommunalråd i Stockholm period efter period? Finns det inte yngre kandidater som måste få chansen att pröva vingarna? **Mats Odell** har fått vara statsråd i två regeringar. Måste han då, när han tvingas lämna regeringen, ges en reträttpost som gruppleddare i riksdagen? Hade det inte varit klokt att försöka visa, att det finns fler kd-profiler än de tre statsråden? Är det verkligen en rättighet att sitta i riksdagen period efter period? Bör det inte finnas en strategi så att yngre successivt skolas in och ges ansvar?

Partiets ledande politiker och tjänstemän rekryteras ur en snäv kompiskrets, vilket sannolikt skänker detta koteri trygghet men innebär en begränsning för partiet. Visste ni förresten att **Stefan Attefall**, numera minister men tidigare gruppleddare och tidigare ordförande i finansutskottet, efterträts av sin lillebror i finansutskottet? Anders Sellström heter han, det kan vara klokt att hålla sig med olika efternamn.

De gånger partiledningen agerat för att åstadkomma förnyelse har enbart gällt, när man velat få bort en uppskattad kandidat, som inte varit helt lojal mot partiets förflackning. **Tuve Skånberg**, **Lennart Sacrédeus** och **Anneli Enochson** är sådana exempel. Tuve och Annelie lyckades dock i årets val kryssa sig in i riksdagen. Sacrédeus försvann eftersom partiets **Dalmandat** inte kunde försvaras.

Med kniven mot strupen krävs omtänkande

Med kniven bokstavligen talat mot strupen krävs ett radikalt omtänkande. Men finns det någon väg tillbaka för kristdemokraterna? Det måste man sätta stora frågetecken för. De personer som skulle kunna åstadkomma en förändring har marginaliserats och tystats. Gräsrotterna har mycket begränsade möjligheter att göra revolt och kräva förändring. Att det jäser i partiet kan man vara övertygad

om, men locket ligger på och kan knappast rubbas. En person i partiet skriver till mig:

”Efter detta valresultat borde väl ändå en tillräckligt stark grupp inom partiet söka lägga fast en tydlig kurs för framtiden utifrån våra grundläggande ideologiska värderingar.”

Man kunde tycka det men måste samtidigt ställa frågan: Hur skulle det gå till? Basorganisationen har, genom organisatoriska förändringar, helt berövats inflytande. I partistyrelsen finns knappast någon, som kan beskrivas som oppositionell eller ens frispråkig. Det är lydnad och följsamhet som gäller. I väljarnas ögon motsvarar det profflöshet, kraftlöshet och brist på egen politik.

Ett avgörande beslut gäller posten som ny partisekreterare efter avgående **Lenart Sjögren**. Här måste partiledningen visa, att man lyssnar till rörelsen och att man är medveten om att krisen kräver ett nytänkande. Posten måste gå till någon som vågar vara självständig och hävda partiets integritet. Min gissning är dock att så inte blir fallet utan att posten går till den person som leder partiets så kallade framtidsgrupp, avgångne riksdagsledamoten **Michael Anefur**. Det skulle permanenta partiets kräftgång.

Göran Hägglunds ställning måste diskuteras

Göran Hägglunds egen ställning måste diskuteras. Hägglund hade, när han utsågs till partiledning, inte ett majoritetsstöd i partiet. Han utsågs efter vad som bara kan beskrivas som en kupp av valberedningen. Något liknande hade nog inte kunnat ske i något annat parti. För det krävs en hög lydnadskultur och den har odlats i kd.

Efter två rejäla förlustval och i ett läge, där partiet fått sin riksdagsrepresentation av stödröstande från andra partier, är dock Hägglunds förtroende i grunden skadat. Han har inte haft förmåga att förnya partiet på ett positivt sätt, inte lyckats bygga en fungerande organisation utan i stället skapat en partiorganisation centralt med uppenbara samarbets- och kompetensproblem.

Problemet är att kandidaterna till partiledarposten inte är många, om ens några. **Mats Odell** är på väg ut, **Stefan Attefall** är i sin framtoning till förväxling lik Hägglund, **Maria Larsson** är visserligen omtyckt i partiet men saknar kanske den kraft som behövs för att leda ett återtag.

Är Hägglunds dagar räknade?

Ett utspel från partiordföranden **Göran Hägglund** har väckt ilska i kristdemokraternas djupare led. Hägglund signalerade, utan någon som helst förankring i partiet, att hjärtefrågan valfrihet genom vårdnadsbidrag numera är överspelad. Det uppskattades självklart inte ute i kommunerna där kd-folket kämpar för att det frivilliga vårdnadsbidraget ska införas.

Det är förstås inte helt lätt att vinna gehör för förslaget, när det sågas av den egna partiledaren. Protester mot utspelet har kommit från en rad tunga lokalpolitiker.

Kritiken fick Hägglund att göra en viss reträtt i riksdagens allmänpolitiska debatt, dock inte större än att han i talarstolen lovordade den rådande familjeförsäkringen och kollektiva barnomsorgen. Åhörarna måste ha frågat sig varför kd engagerar sig i familjepolitiken om man faktiskt anser att den redan är förträfflig. Anledningen till att kristdemokraterna driver en bestämd linje i familjepolitiken måste väl vara, att man inte tycker att gällande politik är bra – inte för barnen, inte för föräldrarna eller för den valfrihet man säger sig eftersträva. Hägglund förvärrade snarare situationen genom sitt agerande i riksdagsdebatten.

I artikeln här invid uttrycker jag tvivel på om partiet rymmer någon kandidat, som kan utmana den uppenbart svage Hägglund. Men en utmanare har kanske dykt upp med möjlighet att för partiet få ett visst hopp att glimma till. Utmanaren är inte vem som helst utan en person som till skillnad från partiet på rikspanet lyckades få ett exceptionellt väljarstöd, nämligen **Bengt Germundsson**. Han har inte bara som kommunstyrelsens ordförande under en eller ett par perioder lyckats vända utvecklingen från bakåt till framåt i Smålandskommunen **Markaryd**. Han lyckades också med den osannolika bedriften att få väljarstöd av 45 procent av kommunens invånare.

När han nu kraftfullt tar till orda mot Hägglund och kräver att denne och hela partistyrelsen ställer sina platser till förfogande har han alltså något mer tyngd i ryggen än partiledaren. Uppträder han som utmanare? I så fall skulle han kunna vara en mycket stark kandidat till en partiledarpost som på goda grunder kan antas bli ledig. Ytterligare några månader med vikande opinionssiffror och Hägglund kommer att bli tvungen att dra sig tillbaka.

Det kan nog bli svårt att övertala den lokalt framgångsrike Germundsson att ta över ett fallfärdigt fögderi på rikspan. Men hans utspel ger ett viktigt besked: Det finns alltså kapacitet och frimodighet i partiet.

CS

**På hemsidan
kan du
beställa
äldre nummer
av DSM**

www.dsm.nu

Organisationen måste återuppbyggas

Organisationen måste återuppbyggas och basens kontakt med ledningen återupprättas. Nya avdelningar, stadsdelsföreningar, ungdomsavdelningar måste startas. Det måste åter vara självklart att organisationen ger ledarna ett förtroende att förvalta, inte ett parti att äga.

Kompetens och självständighet måste premieras och öppen debatt uppmuntras. Begåvade personer inom partiet måste fångas upp och ges uppdrag och ansvar. Duktiga personer i ungdomsförbundet ska inte behöva se utomstående kila före till jobb inom riksdag och regering.

Ambitionsnivån måste höjas. Det räcker inte att ha som mål att vara stödparti utan egentlig profil. Tystnaden och anpassligheten måste överges och den egna politiken åter sätts i centrum.

Detta är självklara nödvändigheter som partiet inte kommer förbi.

Hur ska den egna politiken se ut?

Betydligt svårare är det att bestämma hur den egna politiken ska se ut. Den linje kristdemokraterna stod för när partiet bildades var riktig. Hade den förts hade Sverige idag inte stått på gränsen till sammanbrott. Men samhällets förändring har gått långt, medborgarnas mentalitet påverkats på djupet.

På 70- och 80-talen var civilsamhället alltså ett levande begrepp, det var självklart att människorna hade rätt att bestämma över sina egna liv. Idag har det civila samhället blivit i det närmaste totalsocialiserat. Medborgarna är vana vid att samhället bestämmer över deras liv, från vaggan till graven. De lär sig tidigt att inte ha någon avvikande uppfattning om någonting.

Tidigare honnörsbegrepp för kristdemokraterna, som självbestämmande och valfrihet för familjerna, har därför förlorat kraft och innebörd - också i kristna grupper. Man räknar på sina föräldradagar, ställer sina barn i dagis vid födelsen, tackar och bugar för allt man får från staten, men funderar aldrig på det pris i form av lydnad och osjälvständighet, som staten kräver i betalning.

En av årets valaffischer från kd, speglar dilemmat. Föräldrar ska få bestämma mer, stod det. Det säger det mesta om samhällsutvecklingen och om kristdemokraternas

utveckling. Föräldrarna ska få bestämma mer, men de ska inte få bestämma allt, inte ens det mesta. Viss rörelsefrihet i marginalen. Det räcker inte för ett parti som vill upprätta civilsamhället.

Det stora dilemmat

Kd:s stora dilemma är att dess ledning inte vill lämna sina fina ministerposter. Det är nog annars den viktigaste åtgärden. Om man vill garantera ett liv för partiet efter nästa val. Frihet och självständighet i riksdagen, möjlighet att lägga egna genomarbetade förslag för att stärka medborgarnas rätt och välfärd och återskapa ett fungerande civilsamhälle. Möjlighet att lägga sin röst på det bästa förslaget oavsett ursprung i stället för att med partipiskan tvinga fram ett röstande som strider mot många ledamöters övertygelse.

Den viktigaste insikten är att förstå och bejaka det mål som partiet bildades för, och kämpade för under hårt motstånd: *att åstadkomma en samhällsförändring på djupet*. Det är uppgiften och den kräver hårt arbete, obekväma positioner, personlig uppoffring. Att Hägglund och kompani frivilligt skulle göra det valet är inte troligt. Att partifolket ute i landet skulle orka att kräva en sådan förändring är inte heller sannolikt. Kvar står slutsatsen, att kristdemokraterna har spelat bort sin unika kompetens och frimodighet, att partiet passerat gränsen där möjlighet till återtag inte längre finns. Kort sagt: *att partiet antingen går samman med något annat eller att det försvinner från Sveriges riksdag i nästa val därför att det då inte ens lyckas samla tillräckligt många stödrioster*.

Det är en tragisk utveckling för alla som slitit hårt för partiet - utan ersättning eller tack. Men det är en nyttig lärdom värd att lära för måhända fler partier än kd: att inte låta sig förblindas av fina poster och höga löner, att inte börja förakta dem som lämnades kvar på basplanet, att inte se det egna partifolket som en motståndare som ska tystas och bekämpas, att inte överge den grund på vilken partiet byggdes och som utgör själva grundförutsättningen för partiets fortlevnad och utveckling.